

Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος - Ὀνειρον Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, ἀμίσθου ἱεροψάλτου

Ὁ κ. Νίκος Δ. Τριανταφυλλόπουλος εἶναι φιλόλογος,
ὕπευθυνος γιὰ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Ἀλ. Παπαδιαμάντη.

Ὁ γέρον τῆς Σκιάθου σχεδιάζει τὸ τελευταῖο του διήγημα, λίγο προτοῦ
ἀποδημήσει, παραμονὲς τῶν Φώτων.

Μίμησις Ant. Tab.

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, υἱὸς τοῦ ἱερέως Ἀδαμαντίου Ἐμμανουήλ,
διηγηματογράφος καὶ ἱεροψάλτης, ὠνειρεύθη τὴν νύκτα τῆς 2ας πρὸς 3ην
Ἰανουαρίου 1911, εἰς τὴν Σκιάθον, ὅτι εὕρισκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλαβε δὲ
σημείωμα τοῦ Βλ. Γαβριηλίδου, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ διευθυντὴς τῆς
«Ἀκροπόλεως» τὸν ἐκάλει νὰ περάσῃ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς
ἐφημερίδος. Μολονότι ἐνόησεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀναθέσεως ἐργασίας καὶ
μολονότι ἡ οἰκονομικὴ του κατάστασις πᾶν ἄλλο ἢ ἀνθηρὰ ἦτο,
ἔδυσφόρησεν ἔλαφρῶς, ἔκαμε βῶλον τὸ σημείωμα καὶ τὸ κατέπιεν, ἀλλ' ἡ
κατάποσις ὑπῆρξεν ὀδυνηρὰ πῶς καὶ ἠυχήθη τότε νὰ εἶχεν ὀλίγον γάλα.

Αἰφνιδίως ἐπαρουσιάσθη ὁ φίλος του Νιρβάνας, ὅστις τοῦ ἔτεινε ποτήριον
γάλακτος λέγων: «Ἀλέξανδρε, τόσοσιν καιρὸν ἐπιμένω ὅτι, ἐὰν ἔπινες
τακτικώτερα γάλα, θὰ ὠφελεῖσο πολὺ, ἀλλ' ἐσὺ μὲ πείσμα μου ἀντιτάσσεις
τὴν ἀπαράγραπτον τήρησιν τῆς νηστείας. Σήμερα ὅμως ἡμπορεῖς ἀνενόχως
νὰ καταλύσῃς, καθ' ὅτι διανύομεν τὸ Δωδεκαήμερον». Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε
τὸ ποτήριον, ἀλλ' ὅταν τὸ ἔφευγεν εἰς τὰ χεῖλη του διεπίστῳσεν ὅτι περιεῖχε
διάλυμα ἀσβέστου, ταυτοχρόνως δὲ εἶδεν ὅτι ὁ Νιρβάνας διελύετο ὡς
καπνός! Τοῦ Ἀχιτόφελ βουλαί, παίγνια τοῦ Βεελζεβούλ!

Τοῦτο τὸν ἐνέβαλεν εἰς τὴν ὑποψίαν ὅτι ἐνδεχομένως καὶ ὁ Γαβριηλίδης
ἤθελε νὰ τὸν βάλῃ εἰς πειρασμόν. Ἐνθυμήθη ὅτι πρὸ ἐτῶν τοῦ ἐζήτησεν
ἀσυστόλως νὰ μεταφράσῃ, Μεγαλοβδομαδιάτικα κιόλας, τὰ πρακτικὰ τῆς
διεξαγομένης τότε ἐν Ἀγγλίᾳ δίκης θηλυπρεποῦς καὶ ἀκολάστου
συγγραφέως. Εἶχε μετὰ βδελυγμίας ἀρνηθῆ, ἀλλ' εἰς τῶν συντακτῶν τῆς
«Ἀκροπόλεως» εὔρε τὴν εὐκαιρίαν, ὡς ἐνόμισε, νὰ τοῦ δώσῃ, ἀκαίρως καὶ
δωρεάν, μάθημα φιλοχριστίας εἰπών: «Κύριε Ἀλέξανδρε, δὲν κινδυνεύετε
νὰ φανῆτε ἀντίχριστος, ὅταν ἀντιμετωπίζετε μὲ τόσῃν ἀνεπιείκειαν τὰς
ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων;». Τρομερῶς ἐξερράγη τότε αὐτὸς καὶ
ἀνταπέδωσεν ἐντόκως τὴν διδασχὴν, τοῦ ἔκοψε δὲ τὴν καλημέραν ἐπὶ
ὀλόκληρον μῆνα διὰ τὸ βλάσφημον «ἀντίχριστος».

Θὰ ἐπήγαινε, λοιπόν, εἰς συνάντησιν τοῦ Γαβριηλίδου, πλὴν ὅμως
«κουμπωμένος».

Καθ' ὁδὸν εὐρέθη ἀντίπρωρος πρὸς τὸν συμπατριώτην του Λαλεμηῆτρον, ὅστις τὸν ἐχαιρέτισεν μὲ ἄκραν διαχυτικότητα καὶ μὲ ἴσην ἀφελότητα τὸν ἐκάλεσε νὰ καθίσωσιν εἰς παρακείμενον ζαχαροπλαστεῖον, ὀνομαστὸν διὰ τοὺς λουκουμάδες του. Ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, εἰσῆλθον εἰς τὸ κατάστημα καὶ ὁ Λαλεμηῆτρος παρήγγειλε δυὸ μερίδας. Ἦσαν λουκουμάδες ἐξαιρετοὶ καὶ τοὺς ἐτίμησαν δεόντως. Ὁ Παπαδιαμάντης ἐποτίσθη μέχρις ὀνύχων ἀπὸ τὴν ἡδύτητά των, ὅλην ἄρωμα!

«Εὐχαριστῶ διὰ τὸ κέρασμα», εἶπεν εἰς τὸν Λαλεμηῆτρον, «μὲ ἔκαμες νὰ θυμηθῶ τὴν πατρίδα!». «Ἐχῶ ὁμῶς ἓνα παράπονον», ἀπήντησεν, ἀπροσδοκῆτως ἀλλὰ καὶ μετὰ συστολῆς ἐκεῖνος. Θορυβηθεὶς ὁ Παπαδιαμάντης τὸν ἠρώτησεν ἂν τυχὸν τοῦ ὀφείλει χρήματα καὶ τὸ ἐλησμόνησεν· ἂν περὶ αὐτοῦ πρόκειται, νὰ μὴ ἀνησυχῆ, θὰ λάβῃ σήμερα καλὴν παραγγελίαν καὶ προκαταβολήν, θὰ τὸν ἐξοφλήσῃ ἀμέσως. Πάσχων νὰ τὸν πείσῃ ἤσθάνετο νὰ ἀναπέμπωνται ἐκ τοῦ στομάχου εἰς τὸ στόμα οἱ λουκουμάδες ὡς γεῦσιν χολῆς.

Ὁ ἄνθρωπος συνεστάλη ἔτι περισσότερον, ὅταν ὡς ὁ Παπαδιαμάντης ἐπῆρε τὸν ἀνασασμὸν του, ἐμορμύρισεν ὅτι οὐδέποτε ἔτυχε νὰ ἔχουν χρηματικὰς δοσοληψίας, καὶ πῶς εἶχε σκεφθῆ αὐτὰ τὰ περὶ χρέους; Ἄλλης λογῆς ἦτον τὸ παράπονό του, ὅτι δηλαδὴ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γιάννη τ' Μοθωνιοῦ, ὅπου ἐγύρισε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἐπανδρεύθηκε τῆ σαστικιά του, τὸ Μελαχρὼ τῆς Κουμπουρτζίνας, ὁ κυρ-Ἀλέξανδρος τὴν εἶχε βάλει στὸ χαρτί, ἀλλὰ τὴν ἰδικὴν του, ὅπου καὶ αὐτὸς ἐβασανίσθη πέντε χρόνια στὴν Ἀλάσκα κ' ἐτυφλώθη, καὶ ἐπέστρεψε στὴ Σκιάθου θαυματουργὰ θεραπευμένος, αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἐλησμόνησεν.

Ἐξέφραζε τὸ παράπονον μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω νεύουσαν, καὶ ὁ Παπαδιαμάντης μειδιῶν τοῦ ὑπενθύμισεν ὅτι ὁ ἐξάδελφός του Ἀλέκος εἶχεν ἀφηγηθῆ εἰς ὑπερεβδομήκοντα σελίδας τὸν νόστον του, ἄρα ἀδίκως παρεπονεῖτο, κινδυνεύων οὕτω νὰ θεωρηθῆ ἀχάριστος. Ὁ Λαλεμηῆτρος ἠκροᾶτο ταπεινῶς, ἐντούτοις εὗρε τὸ θάρρος ν' ἀπαντήσῃ:

«Ἐχεις δίκιο, κυρ-Ἀλέξανδρε, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ μὴν τὸ πῶ· ἐσὺ θὰ τὴν ἐγγραφες νοστιμώτερα. Ὡστόσο, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴν κάνῃς λόγο στὸν ἐξάδελφό σου γιὰ τὴν κουβέντα μας· γιατί νὰ τὸν πικράνω;».

Ὁ Παπαδιαμάντης ἤσθάνθη ὑποχωροῦσαν τὴν πικρότητα τῆς γεύσεώς του. «Ἴδου ὅτι καὶ ὁ Λαλεμηῆτρος ἔχει, καθὼς λέγουν, προτιμήσεις ὕφους!» εἶπεν ἐνδομύχως καὶ παρευθὺς ἄκανθα οἰήσεως ἀνεφύη ἐν τῇ καρδίᾳ του καὶ ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ κομπάσῃ «Ἀλέκο, σέ...», ἀλλὰ συνῆλθε πάραυτα καὶ ἀνελογίσθη τὸ ἀποστολικόν· «Τί ἔχεις, ὁ οὐκ ἔλαβες; εἶδὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβῶν;». Ἔτεινε τὴν χεῖρα του πρὸς τὸν Λαλεμηῆτρον.

«Ὡραῖοι οἱ λουκουμάδες! Θὰ εἰπῶ εἰς τὸν Μωραϊτίδην ὅτι ἐκεῖνον ἠθελες νὰ κεράσης, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρες καὶ ἐπωφελήθην ἐγώ...».

Ἀπεχωρίσθησαν, καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἐτάχυνε τὸ βῆμα. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν», ὁ Γαβριηλίδης τὸν ὑπεδέχθη μὲ πλαστὴν ἀγανάκτησιν:

— Ἀλέξανδρε, εἶπεν, ἐχάθηκα τὰ μόνιππα; Ἄς ἔπαιρνες ἓνα, ἀδελφέ, κι ἄς τὸ ἐχρέωνες εἰς ἐμέ! Βουλιάζουμε, Ἀλέξανδρε!

Τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ ἐφημερίς εἶχε κατακλυσθῆ ἀπὸ χείμαρρον ἐπιστολῶν ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ὁμογενῶν τῆς ἀλλοδαπῆς. Διεμαρτύροντο οἱ ἀναγνώσται διὰ τὴν ἀπουσίαν ἐορτίου διηγήματός του εἰς τὸ χριστουγεννιάτικον καὶ πρωτοχρονιάτικον φύλλον καὶ διεμήνουσαν ὅτι ἂν καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν Θεοφανείων στερεῖται παπαδιαμαντικοῦ ἀφηγήματος, δὲν θὰ ἠγόραζον τὴν ἐφημερίδα καὶ ἄς κρατήσῃ ὁ κύριος διευθυντὴς τὰς ἐπιστροφὰς τῶν φύλλων διὰ νὰ τυλίγῃ τὸ προσφάγι του ἢ νὰ ψῆνῃ ρέγγες!

— Ἀκοῦς, Ἀλέξανδρε, ἐπέφερε μὲ βεβιασμένον πως γέλωτα, ἀκοῦς τὰ ἀπειλητικὰ αἰτήματα τοῦ ἀναγνώστικου συνδικάτου; Κακὴν δημοκρατίαν τοὺς ἐδιδάξαμεν, φίλτατε, ἀλλὰ παρέλκει τώρα πᾶσα συζήτησις περὶ τοῦ ἀρίστου τῶν πολιτευμάτων. Λοιπόν, ἔχομεν τέσσαρας ἡμέρας ἕως τὰ Φῶτα, φρόντισε, Ἀλέξανδρε τὴν Παραμονὴν τὸ πρωῖ, νὰ μοῦ παραδώσῃς τὸ διήγημα.

— Μόνον ἂν ἐπήγαινα στὴν Σκιάθον, ὑπέλαβεν ὁ Παπαδιαμάντης, θὰ ἠμποροῦσα, ἴσως, νὰ τὸ γράψω.

— Λοιπόν, τί περιμένεις; ἐβρουχήθη ὁ Γαβριηλίδης. Ναυλώνω πλοῖον καὶ ἀποπλέεις εἰς τρεῖς ὥρας, μόλις φθάσης στρώνεσαι στὸ γράψιμο, οὔτε κεφάλι θὰ σηκώσῃς, Ἀλέξανδρε, οὔτε νερὸ θὰ πιῆς, οὔτε λέξις θὰ ἀπευθύνῃς εἰς ἄλλον καὶ τὴν Παραμονὴν τηλεγραφεῖς τὸ διήγημα.

— Ἀλλὰ ἐνδέχεται λόγῳ τοῦ καιροῦ νὰ μὴ λειτουργᾷ ἡ τηλεγραφικὴ γραμμὴ, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος.

— Τότε πλέεις εἰς Χαλκίδα καὶ τηλεγραφεῖς ἐκεῖθεν, καὶ δὲν ἀναχωρεῖς εἰς τρεῖς ὥρας ἀλλὰ τώρα ἀμέσως, καὶ λάβε τὸ ἥμισυ τῆς ἀμοιβῆς, εἶπεν ἐν ἐξάψει ὁ Γαβριηλίδης καὶ τοῦ ἐνεχείρισε φάκελον.

Ἀνάρπαστοι κατέβησαν εἰς Πειραιᾶ, ὁ Γαβριηλίδης ἐνάυλωσε ταχύπλουν, ὁ Παπαδιαμάντης ἐπεβίβασθη, καὶ τὸ σκάφος ἀπέπλευσεν. Ἐκ πείσματος τοῦ πλοιάρχου δὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν Εὐβοϊκόν, τοῦ ὁποίου ὁ διάπλους εἶναι καταφανῶς ὀλιγότερον τρικυμιώδης ἀπὸ τὴν θαλασσίαν ὁδόν, τὴν διὰ τοῦ Αἰγαίου. Ἀνελπίστως ἐπέρασαν τὰ ἐπικίνδυνα τοῦ Καφηρέως ἄνευ ἰσχυρῶν κλυδωνισμῶν, ἀργότερα ὅμως ὁ καιρὸς ἤρχισε νὰ χειροτερεῖ καὶ ὅταν πλέον προσῆγγιζαν εἰς τὴν Σκύρον ἦτο ξίδι μοναχό, θάλασσα κιαμέτ! Ὁ καπετάνιος ἠγκυροβόλησε στὸς Τρεῖς Μπουῦκες, τὸν ἀσφαλέστατον λιμένα τῆς νήσου, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν πρόκειται «νὰ σηκώσῃ ἄγκυραν, ἂν δὲν

ξανοίξη». Εἰς μάτην διεμαρτυρήθη ὁ Παπαδιαμάντης, λέγων ὅτι τὸ πλοῖον εἶχεν ἀδρῶς ναυλωθῆ καὶ ὁ πλοίαρχος ὤφειλε νὰ κάμῃ νόμο-τρόπο, ὥστε αὐριον, τὸ βραδύτερον, νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν Σκιάθον. Ἐκεῖνος ἀντέτεινεν ὅτι καμμία ναύλωσις δὲν εἶναι ὑπερτέρα τῆς σωτηρίας τοῦ σκάφους, καὶ ἅς μὴ λησμονῆ ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει περιγράψει εἰς διήγημά του ἀβαρίας ἀναγκαίας πρὸς ἀποφυγὴν καταποντισμοῦ σκάφους καὶ ψυχῶν.

Ὁ Παπαδιαμάντης ἐκλείσθη εἰς τὸν θαλαμίσκον του. Ἦτο ἡ τετάρτη πρὸ τῆς ἑορτῆς ἡμέρα. Ἐξάπλωσεν εἰς τὴν κουκέταν του καὶ ἐσυλλογίζετο ὅτι, ἂν δὲν «ἔπεφτε ὁ καιρός» ἐκινδύνευε νὰ μὴ γράψῃ τὸ διήγημα καί, τὸ χειρότερον, νὰ χάσῃ τὰς Ὁρας τῶν Θεοφανίων. Ἀλλ' ἂν ἐνέδωσεν εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν τοῦ Γαβριηλίδου, τὸ ἔκαμεν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς Ἀκολουθίας τῶν Ὁρῶν ἐν τῇ προσφιλέστατῃ νήσῳ. Ὅχι, δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὰς συμπάλη μὲ τὸν κύρ Ἀλεξανδρῆν, τὸν ψάλτην τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν!

Ἦρχισε νὰ αἰσθάνεται θέρμην, καὶ μικρὸν ρίγος τὸν διεπέρασεν. Ἐσκεπάσθη καλῶς καὶ ἐσκέπτετο πλέον ὅτι ἡ ἐσπευσμένη ἀναχώρησις δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ μηνύσῃ εἰς τὸν ἐξάδελφον Ἀλέκον νὰ μὴ λείψῃ ἐκεῖνος κἂν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον. Ἀλλ' ἐνεφανίσθη τότε ὄμιλος ἐνοριτῶν καί, κυρίως, ἐνοριτιστῶν τοῦ ναυδρίου, οἱ ὅποιοι ἐπρόβαλαν τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ νὰ ψάλη αὐτὸς τὰς Ὁρας. Ἄλλως, ἠπείλουν, θὰ ἐκκλησιάζοντο ἄλλοῦ. Τοὺς ἐνουθέτησε καὶ τοὺς ἐξώρκισε νὰ μὴ ἐκπειράζωσι Κύριον τὸν Θεὸν τῶν, εἰς τὰ θεῖα δὲν χωροῦν ἐκβιασμοί, καὶ πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ εὐρεθῆ πάλιν εἰς Ἀθήνας ἄνευ θαύματος; Ἀπεδείχθησαν ὅμως «ἀγύριστα κεφάλια», καὶ ἐκεῖνος, διὰ νὰ μὴ κολασθῶσιν, ἀνέβη εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Συντόμως κολυμβῶν ἔφθασεν αἰσιῶς εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ἀνήλθε διάβροχος εἰς Ἀθήνας καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν θαλπερὸν ναῖσκον, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ τριτεξάδελφός του ἠτοιμάζετο νὰ ψάλη τὸ ἐξαίσιον καὶ ἀθάνατον Δοξαστικὸν τῆς Ἐνάτης Ὁρας. Θεωρῶν ὅμως, ἄνευ ἐκπλήξεως, εἰσερχόμενον τὸν καταστάζοντα Παπαδιαμάντη τοῦ λέγει φυσικότατα:

— Ἀλέξανδρε, ἰδικόν σου τὸ Δοξαστικόν!

Ἦσθάνθη φρικίασιν εὐφροσύνης καὶ ἐξύπνησε καὶ ἐνόησεν ὅτι δὲν θὰ προλάβῃ τὰς Ὁρας τῶν Φώτων. Ἡ ἀδελφή του Κυρατσούλα, πού εἶχε τὴν ἔγνοια του, τὸν ἠρώτησεν, ἐν συνοχῇ καρδίας· «Τί θέλεις, Ἀλέξανδρε;» Ἀφυπνίσθησαν σχεδὸν ἔντρομοι καὶ αἱ ἄλλαι, ὅπου ἐλαγοκοιμῶντο εἰς τὴν διπλανὴν κάμαρην.

— «Ἦσυχάσατε!», εἶπε πραέως, «θὰ ψάλω τὸ Δοξαστικόν».

Εἶτα μὲ τρέμουσαν φωνήν, ὡς πτηνὸν ἀποδημητικὸν ἀπερχόμενον εἰς θερμότερους οὐρανοὺς, ἐμινύρισε τὸ πανηγυρικὸν ἄσμα: «Τὴν χεῖρά σου τὴν ἀψαμένην τὴν ἀκήρατον κορυφὴν τοῦ Δεσπότη... ἔπαρον ὑπὲρ ἡμῶν

πρὸς αὐτὸν Βαπτιστά».. Καὶ βλέπων ὅτι ὁ μέγιστος ἐν γεννητοῖς γυναικῶν τὸν ἐπεσκίαζεν ἤδη διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν πτερῦγων του, ἔκλινε πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς καρδίας καὶ ἀπέπτη.